

Az iskolai erőszak részvevőinek (áldozat, agresszor, kívülállók)
depresszió- és inszomnia szintje. Összehasonlító vizsgálat.

Témavezető: Dr. Kovács Réka Rozália

Szerző: Rancz Tamás

Tartalomjegyzék

Elméleti háttér	3
Bullying fogalma	3
Bullying megjelenési formái	5
A bullying szereplői	7
Zaklató/ elkövető/ bully/ vezetők:	7
Áldozat:	8
Kívülállók/szemlélők	9
De vajon miért nem teszik? Félnék, hogy ők kiközösítve lesznek?	9
Bullying következményei	10
Ki mit tehet?	10
Pedagógusok:	10
Szülők/család:	11
Hogyan mutatkozik, ha baj van?	12
Társadalom	13
Mi van a bullying hátterében?	14
Mit lehet tenni?	14
Prevenációs lehetőségek rövid bemutatása	14
Kutatási terv	17
Témaválasztás	17
Célcsoport	17
Kutatás célja	17
Mintaválasztás	18
Hipotézisek	19
Eredmények	19
Minta	19
Összefoglalás	24
Melléklet	Hiba! A könyvjelző nem létezik.

Elméleti háttér

Bullying fogalma

A dolgozat címében megjelenő bullying az angol szakkifejezésből származik, aminek nincs még pontos magyar megfelelője, így még nehezebb megérteni ezt az aktuális témát. Tág értelemben úgy lehetne leírni ezt az problémát, hogy egy olyan jelenség, ami mindenütt megjelenik, ahol a gyerekek iskolába járnak. Sokáig nehezen találtak rá magyar kifejezést: erőszakoskodás, zaklatás, megalázás, kegyetlenkedés. A bullying kérdéskörét a tudományos világban 1970-ben bukkant fel. A téma első kutatója Dan Olweus volt, aki a stockholmi iskolások körében indított elegy kutatást. Ennek eredményeit 1973-ban svédül, 1978-ban angolul (Olweus, 1978), 1995-ben magyarul jelent meg. Munkáját 1970-től Norvégiába folytatta, a Bergeni Egyetem professzora volt. 1982-ben három, 10-14 éves fiú diák öngyilkosságot követett el, többek között az őket ért bánatlazások miatt. Ezért egy országos szintű, a világon elsőként, egy országos zaklatás megelőzési programot indított az Oktatási Minisztérium Norvégia iskoláiban.

A nemzetközi szakirodalomban általánosan elfogadott definíció Dan Olweus, a Berger Egyetem professzora, alkotta a hetvenes években, miszerint: „diákot zaklatás vagy elnyomás éri akkor, ha ismétlődően és hosszú időn keresztül negatív cselekedetnek teszi ki egy vagy több más diák” (Olweus, 1999:717). Tehát ez értelmezés szerint a bullying egy negatív cselekedet, amikor egy személy szándékosan sérti meg/okoz kellemetlenséget a másik személynek fizikailag, verbálisan, vagy más módon. Fontos eleme az ártó szándék, az ismétlődés, és az hogy hatalmi különbségek, hierarchia van a személyek között.

Az iskolai bántalmazásnak három eleme tehát:

1. szándékosság
2. ismétlődés
3. hatalmi egyensúly hiánya

Tehát fontos elkülöníteni, ha két nagyjából erős gyerek játékosan összeverekedik, civódik, konfliktusba keverednek, annak van valami oka, és előzménye. A bullying esetébe legtöbbször nincs valódi oka.

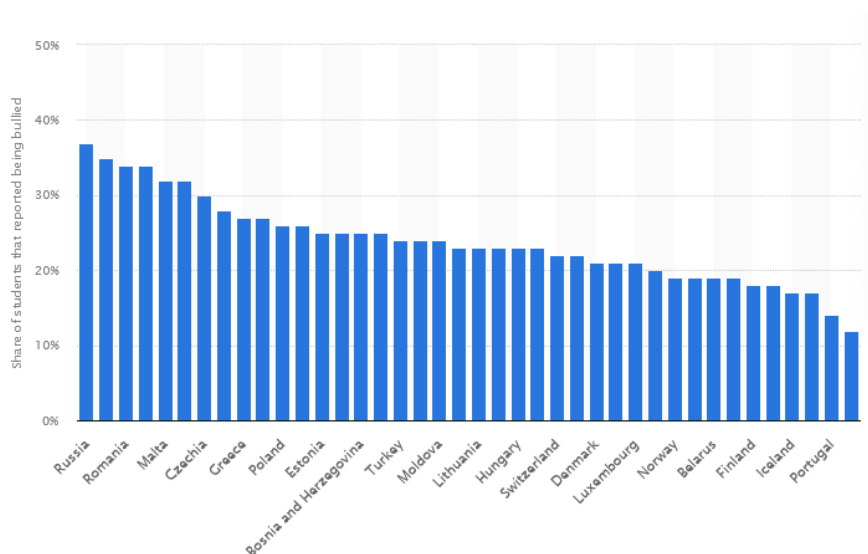
Számos hazai (Tomşa és mtsai, 2012; Cosma & Baban, 2013), és nemzetközi kutató (Figula, 2019; Olweus, 1994) foglalkozik/-ott a témával az iskolai zaklatás jelensége iránt érdeklődő gyerekek, szülők, pedagógusok, pszichológusok rendelkezésére.

A bullying nem új keletű probléma csak nagyon régóta senki sem beszél róla, és ez sok gyerek a szenvedés forrása.

Az iskolai bántalmazás világszintű probléma. Tudósok, pszichológusok, tanárok, és a zaklatással foglalkozó szakemberek próbálják kitalálni, hogy miért zaklatják egymást a gyerekek az iskolában. Próbálják a bullying jelenségét rendezvényekkel, videókkal, beszélgetésekkel tudatosítani. Azonban ez nem elég, az iskolák nem tudják ezt egyedül megoldani. A bullying minden iskolában előfordulhat, ezért a diákok jóllétének, népegészségügyi problémának kell tekinteni (Várnai és mtsai, 2016).

Egy 2018-as reprezentatív kutatás, amelyet 15 éves európai országokban élő diákoknál körében végeztek, megmutatta, hogy havonta legalább néhány alkalommal jelentettek bármilyen zaklatást áldozatok. Románia a második helyen van.

1 ábra: Európai országokban azon diákok, akik havonta legalább néhány alkalommal bármilyen típusú zaklatás áldozatává váltak

Forrás: Statista, 2021

A bántalmazás büntethető. A bántalmazás a büntető törvénykönyv szerint büntethető, kiemelten, ha faji, vallási, szexuális beállítottságú miatti hátrányos megkülönböztetésről van szó. „a társadalmi kirekesztéshez való jog figyelmen kívül hagyása, nemzetiség, etnikai hovatartozás, vallás, társadalmi kirekesztés, szexuális irányultságú személyek...” (221/2019).

A romániai közoktatási törvényben megjelent a „bullying-ellenes” törvény, amelynek célja, hogy fellépjenek az iskolai bántalmazás ellen, valamint a tanárok továbbképzésekben fognak rész venni, hogy legyenek tájékozottak a témában (Lázár, 2021).

Ha az áldozat saját képeit használják fel, akkor kimeríti a személyi jogot megsértését.

Ha bullyig-ra gondolunk, akkor az a kép jelenik meg bennünk, hogy milyen rossz annak a szülőnek, akinek a gyermeke bántalmazva van. Azonban milyen rossz, annak a szülőnek is, akinek a bántalmazó gyermeke van, mert ilyenkor is, ebben a helyzetben mit lehet tenni, hogyan lehet ezzel a gyermekkel dolgozni, beszélgetni, és hogyan lehetne családban is változtatni, hogy ne legyen egy bántalmazó gyermek egy nagyon összetett folyamatok kíván.

Bullying megjelenési formái

Az iskolai zaklatásnak többféle formája lehet, ezért fontos, hogy felismerhessük ezeket, akkor is, ha még nem találkoztunk ezzel a problémával. Buda (2010) szerint az iskolai zaklatás két formája különíthető el (direkt, indirekt), mindkét esetben beszélhetünk verbális és nem verbális támadásról. A direkt verbális támadás például a csúfolkodás, fenyegetés, sértegetés (ide tartoznak az illetlen gesztikulációk, a grimaszok, kinevetés). A direkt nem verbális zaklatáshoz minden olyan támadás beletartozik, ami testi jellegű erőszakot követnek el az elkövetők, ilyenek lehetnek a bezárás, a rúgás, az ütés, a verés (ide tartoznak még azok is, amikor szétszórják az áldozat holmiját, leköpik). A másik felől az indirekt zaklatási forma van, amiben a legkisebb az esélye, hogy kiderül ki az elkövető, kicsi a lebukás esélye, vagy éppen az áldozatnak fizikailag jelen sem kell lennie. A indirekt verbális zaklatás lehet: a pletykák, az illetlen hírek terjesztése az áldozatról. Ennél a helyzetenél nehezebb is segítséget kérni. Az indirekt nem verbális zaklatásban mégis leggyakrabban szociális irányultságú a bántalmazás. Ilyenek, amikor az áldozatot levegőnek nézik, nem szólnak hozzá, vagy a baráti kapcsolatokkal fenyegetőznek „Nem leszek a barátod!”.

1. táblázat. Az iskolai zaklatás típusai (Forrás: Buda, 2010)

Direkt		Indirekt	
Verbális	Nem verbális	Verbális	Nem verbális
- csúfolás - fenyegetés - zsarolás	- megütés - lökdösődés - bezárás - kinevetés - valamire kényszerítés - köpködés - tulajdon elvétele, megrongálása	- pletykaterjesztés - a kapcsolat szétrombolásával való fenyegetőzés	- kiközösítés - hamis információk, kellemetlen vagy manipulált képek, videók felkerülése az internetre - mások által megveretni valakit - levegőnek nézés

A digitális fejlődés, és a hiperkonnektivitás, amit Tari Annamária úgy fogalmaz, hogy „elvette a gyerektől a gyerekkort”, ezek révén párhuzamosan megjelent az ún. elektronikus vagy cyberbullying. Amikor a zaklató valamilyen elektronikai (például mobiltelefon) eszközt, internetet használnak ennek a bántalmazáskor, és ezeken az eszközök kihasználásával folyik a zaklatás. Ilyenek lehetnek a kínos, átszerkesztett képek/videók beküldése egy osztálycsoportban, vagy feltöltése a közösségi médiába, fenyegető üzenetek küldése az áldozatnak, pletykaterjesztés/továbbítás, privát fiókok/üzenetek feltörése.

Az egyik ilyen világszerte ismert, tragikus esemény Amanda Todd története, amikor is készített a felső meztelen testéről egy képet, és elküldte egy 35 éves férfinak, aki azonnal továbbküldte ezt a fotót. Zaklatni kezdték, erre még rátevéődött, hogy megtudták az osztálytársai ezt, ők is zaklatni kezdték, a szüleihez fordult segítségért, ők pedig rendőrökhöz. A család várost, és iskolát váltott, de az egész előről kezdődött. Az utolsó években állandó kezelésre szorult, azonban mikor már jobban lett volna a Facebook-on rosszindulatú üzenetek fogadták. Nem bírta tartani ezt a nyomást, és belehalt. A rendőrség megállapította, hogy a halál oka öngyilkosság. A férfitől indult el minden, Ő osztotta meg a képeket az interneten, miatta halt meg. De nemcsak a férfi tehet erről, hanem az osztálytársai, és azok a személyek, akik annyi éven át sértegették, bántották, megalázták. A

történetét a YouTube-ra feltöltött videóból ismerte meg a világ, ahogy kártyára írta, hogy mi történt vele, min megy keresztül. Az utolsó videóból a halála előtt néhány órával ezt írta: "Bárcsak tudnék írni egy zenét, a zaklatásról, arról, hogy valakit folyamatosan piszkál az egész világ. Akkorazok, akikkel ez történik, és egyedül vannak a világban, egy esős délután tudnák hallgatni otthon, miközben bámulnak kifelé az ablakon." Amanda Todd 15 éves volt.

Az internethasználat elterjedése, a fiatalok szerves részévé válik, éppen ezért sok hazai és nemzetközi kutatás megnövekedett, ezért kiemelkedő probléma a cyberbullying. 20 évvel ezelőtt még nem beszélhettünk az elektronikus zaklatás jelenségéről, azonban a technika és informatika rohamos fejlődése miatt az internethasználat a mindennapi életünket meghatározza. A téma alaposabb megismeréséhez megfelelő kiindulópont lehet Kovács Réka és Tatai Csilla kutatása, amiben az Y és Z generációk számítógép és internethasználat szokásai összehasonlították, valamint a cyberbullying megnyilvánulási formáit. Az Y generációhoz egyetemista személyek, míg a Z generációhoz középiskolások tartoztak. Mindkét generációhoz tartozó lányok hasonló arányban vannak kitéve zaklatásnak, ilyenek a SMS-en, vagy chaten keresztül kapott fenyegető üzenetek. A fiú agresszorok esetében az elektronikus zaklatást választják. Továbbá azt találták, hogy minél több időt töltenek a diákok a számítógép előtt, annál inkább használják az internetes zaklatást. Összességében azt vonták le, hogy mind az Y és mind Z generációk fokozott odafigyelést igényel (Tatai & Kovács, 2016).

A bullying szereplői

Az iskolai zaklatásban több szereplőt lehet elkülöníteni: az elkövető, áldozat, és szerepük van a kívülállóknak is. Tipikus áldozatról vagy zaklatóról, csak a statisztikában beszélünk erről, mivel konkrét esetben a szereplők tulajdonságai eltérés található (Buda és mtsai., 2008). Az alábbiaknak ezret a szereplőket szeretném bemutatni röviden:

Zaklató/ elkövető/ bully/ vezetők:

Az elkövető, aki tulajdonképpen a zaklató szerepét veszi fel, általában véve ellenségesek, impulzívok, könnyen feldühödnek, ha akadályba ütköznek, gyenge kontrollal bírnak, de nagy manipulálással. Nemcsak a sértett fél ellen szól, hanem a társas közeg megnyerésére irányul. A bántalmazó a kívülállók, többi gyerek figyelmét próbálja magára vonni. Ők azok, akik fenyegetnek, lopnak, rugdosnak, gúnyolódnak, kiközösítik az áldozatot, álhír terjesztenek róluk. Szociális készségük fejlett, mivel tudják, mikor kell indirekt zaklatási formára váltani. Figula és mtsai. (2015) szerint „az iskolai erőszak során támadóvá váló tanulók – nemi hovatartozástól

függetlenül- elsősorban haragot, dühöt és undor érzését élik át, amely érzelmi indíttatású cselekvésre teszi hajlamossá őket. A haragot agresszív, ellenségeskedő módon a társaik felé vezeti le.” A körében levő személyek általában jót nevetnek beszólásain, vagy éppen ők biztatják, hogy csinálja azt.

Emilé Durkheim által leírt gondolat jól definiálható a mai napig, hogy a deviancia egyik oka az lehet, hogy a személy biztonságérzete meggyengült (Durkheim, 1974).

Gyakran erősebbek az áldozatnál, vagy lehetnek idősebbek is, amikor egy iskolában a felsőbb évesek piszkálják az alsósokat. Sokan úgy gondolják, hogy ezek a személyek rossz háttérűek, azonban akármilyen meglepő elég gyakran jó szociális, népszerű egyének lehetnek. Az empátiaképességet tekintve, azonban megállapítható, hogy kevés empátiát mutatnak (Jármí, 2008). A családi háttérnek van jelentősége, azonban nem az anyagiak miatt, hanem a családi nevelést illetően. Ilyen családi hatások állnak, mint a gyerekekre való odafigyelés hiánya, testi és lelki bántalmazás, biztonságos kötődés hiánya, melegség. Az alacsony szülői kontroll, szeretet és gondoskodás hiánya az elkövetőknél kevésbé van jelen, mint az áldozatoknál (Olweus, 1999).

Az ismétlődő zaklatási rituálé, nemcsak az áldozatban erősíti meg azt, hogy ő gyenge, és alul van, hanem az elkövetőben is, hogy megmutassa, hogy az ő kezében van a hatalom.

Ha fiúk a zaklatók, akkor fizikai erőszak párosul a verbális zaklatás mellé, durvábbak és erőszakosabbak, mint a lányok (Maccoby, 1986). Ez természetes, azért van, mert biológiailag, és társadalmilag különbség van a két nem között. De ez nem azt jelenti, hogy a lányok közötti erőszak nem létezik. Finomabb módszereket alkalmaznak erre, mint például: pletykákat terjesztenek, vagy a baráti kapcsolatokat manipulálják (pl. legjobb barátnőjétől megfosztják) (Buda, 2015). Fiúk gyakrabban válnak iskolai zaklatás áldozatává, és különösen, gyakrabban követnek el közvetlen zaklatást, mint a lányok (Olweus, 1999:725).

Áldozat:

Nehéz egy képet adni az áldozatnak a profiljáról, mivel nem lehet leválasztani a zaklatás következtében kialakult jegyeket, és azt hogy milyen volt a zaklatás előtt. Általánosságba azt lehet mondani az áldozatról, hogy félénkek, visszahúzódók, alacsony önértékeléssel rendelkeznek, nem népszerű személy, kevés barátja van (lehet nincs is) (Ribby, 1996, idézi Harris & Petrie 2002). „Gyakran csódtömegnek, butának, szégyenlősnek és csúnyának tartják magukat” (Olweus, 1995: 727). Ha fiú fizikailag gyengébb a többiekhez képest. „A csoport eltérő viselkedésű vagy formájú

öltözködésű, színű tagját- sokszor testi hibás embert is- agresszív viselkedésformákkal közösitnek ki” (Csányi, 1995: 687).

Olweus (1995) szerint az áldozatot két alcsoportra osztja az áldozatokat: passzív és provokáló. A legtöbb esetben passzív áldozatok vannak, amikor nem tudja megvédeni magát, alacsony az önbecsülése, érzékeny. Ezzel szemben a provokáló áldozatok agresszív viselkedésmódokat mutat, feszültek, támadásra készen állnak (Olweus, 1995).

Lehet, hogy egy ok nélküli konfliktushelyzetben vagy támadásra nem tud megfelelően reagálni, és mivel nem tudja megvédeni magát, újra ki fognak kezdeni vele. A többszöri támadások miatt a szorongása megnő, visszahúzódóvá válik.

Amikor zaklató egy közösségbe jól beilleszkedett, megnyerte a tetszését a kívülállóknak, akkor már nagyhatalommal rendelkezik. Még egy stabil, a társadalmi közegbe jól elhelyezkedett személy is áldozattá válhat, nagyon nehéz megvédenie ekkor magát.

A Statista adatai szerint 2021-ben a középiskolás diákok hozzávetőleg 4,17 százaléka tapasztalt hetente verbális zaklatást.

Kívülállók/szemlélők

A bullying szeplői közül már megismerkedtünk a zaklatóval és az áldozattal. A többi jelenlévők a kívülállók csoportja. Az ők szerepük is igen fontos lenne, ők azok, akik megállíthatnak a zaklatót.

Több csoportba besorolhatóak, hogy hogyan viszonyulnak a helyzethez. Lehetnek: zaklató segítői, zaklató megerősítői, áldozat védői, és a kívülállók (Jármí, 2008). A zaklató segítői, megerősítői valószínűleg, hogy ők is hasonló beállítódásúak, vagy az is lehet, hogy így akarnak ők is hatalmat szerezni a zaklató által. Az áldozat védői, ők azok, aki többé, kevésbe járnak sikerrel az áldozat megvédésénél. Elítélik a zaklatást, a félelem sem tarja vissza, hogy áldozat segítségére siessen. A kívülállók azok, akik közömbösek („Nem az én dolgom”), vagy az is lehet, nem akar belekeveredni egy csatározásba, és inkább ezt a passzív szemlélő típusát választja, mert ezt tartja biztonságosnak.

De vajon miért nem teszik? Félnék, hogy ők kiközösítve lesznek?

Valószínűleg igen. Vagy éppen annyi agressziót látnak a mindennapokban, hogy a kívülállóknak nincs egy dolog miatt sajnálkozni. Manapság virágoznak azok a műsorok, videók, amelyekben egy bizonyos személyen (balekon) nevetünk, akit valami baj ér. Ezek a fajta műsorok azt sugallják, hogy ami másnak fájdalmas, azon szabad, és elfogadott nevetni.

Bullying következményei

A zaklató viselkedése későbbi életkorban visszaköszönhet más deviáns cselekedetekre. Ilyenek lehetnek a dohányház, alkoholproblémák, kábítószer fogyasztása, törvénybeütközés (Smith, 2000), de akár kriminális tetteket is elkövethetnek (Olweus, 1992; Várnai & Fliegauf, 2005).

A bullying következményei közé sorolható a negatív biztonságot nem adó iskolai légkör tehetetlenség állandó fenyegetettség érzése. Az áldozatok számáról hosszú távon nehéz helyzetben teszi őket, mert azt tanulják, meg hogy bármit is csinálók, nem tehetek semmit az agresszió ellen és egy olyan közegben élnek, ha mi nem ad nekik biztonságot.

Az áldozat zaklatásának lehetnek rövid, és hosszú távú következmények. Rövid távúak, például, hogy a csoporttól azt kapja, hogy nem szeretik, kiközösítik a csoportból, nem képes egy pozitív önértékelést kialakítani, ami a felnőttkori autonóm személyiséget nem tudja majd látszani fog (Buda 2005) (az egyén nem képes szabadon rendelkezni az élete felett, viselkedési zavarral fog majd küzdeni). Hosszú távú következmények lehetnek a menekülési reakciók, a félelem, és az hogy vajon, hogy az áldozat ki tud-e majd gyógyulni a korábban megélt sérülésekből. A felnőttkori volt bullying áldozatok a gyermeknevelésbe beletáplálhatják az ők aggodalmaikat (Dambach, 2001).

Ki mit tehet?

Pedagógusok:

Az osztályközösségnek nagyon fontos szerepe van, fontos a csoportkohézió, a közösségtudat erősítése. Ezek olyanokban nyilvánulnak meg, mint a csoportos feladatod, ahol jobban megismerhetik egymást a diákok, megismerkednek az diáktársaik értékeikkel, egymásra tudnak hangolódni. Fontos olyan tevékenységeket biztosítani, amiben a visszahúzódó diákok is be tudnak vonódni. Észre kell venni, amikor a csoportnorma agresszív válik, onnan lehet ezt észrevenni, például, amit a gyerek egymásnak mondanak, az nem pozitív, hanem van benne egy kis sértés („Tök jó a hajad, megmostad?”).

A tanároknak nincsenek könnyű helyzetben, amikor zaklatásos viselkedés van egy osztályban. A megelőzéssel tehetnek a legtöbbet a tanárok ebben az esetben, a prevenció 3 szakaszán belül. elsődleges prevencióról akkor beszélünk, amikor a bullying-ot megelőzzük, akkor, amikor ennek meg jele sincs, hanem olyan tevékenységeket szervezünk (például pedagógusként), ahol a gyerekek megtanulják, hogyan reagáljanak ezekben a helyzetekben, akkor, ha ez meg fog velük

történni. Fontos kihangsúlyozni a diákoknak, hogy ez a viselkedés elfogadhatatlan. Fontos ismertetni ennek a jelenségnek a romboló jelenségét. Ha már felütötte fejét a zaklatás, akkor nagyon fontos segítséget nyújtani az áldozatnak. Dambach szerint vélekedik: „ha nem akarjuk, hogy a szolidaritás, az együttműködés, az empátia csupán üres szavak maradjanak, foglalkoznunk kell az egyének kiközösítésére irányuló viselkedéssel az osztályban is” (Dambach, 2001:52). fontos, hogy a tanár megvédje a diákok testi és szellemi épségét. Ha az osztály csoportnormája lassanként az agresszió lesz, akkor a diákok félve az elutasítástól, hogy nem követik a zaklatót, követni fogják azt. Ha a közösség tagjai között mindig vannak olyan követői a zaklatónak, akik támogatják őt. Ha nem lenne, akkor a bullying hamar meghiúsulna.

A kutatások azt mutatják, hogy a válás drámai hatással van a családtagok általános mentális egészségállapotára (Kovács és mtsai., 2013). Az egyszülős családban élő serdülők nagyobb arányban fogyasztanak szeszesitalt, hiszen az egy szülő nem képes biztosítani azt a hatalmas mennyiségű támogatást, amelyet a két szülő képes biztosítani.

A kamasz részéről jelentős az apától kapott támogatás, hiszen az apa figurák hiánya nagyban befolyásolja a legális (cigaretta, szeszesital) és illegális (drogok) szerek használatát (Brassai & Pikó, 2005).

Egy empirikus kutatás szerint nem csak a gyerek és a tanár agresszióját növeli az iskolai erőszak mögött álló tényezők és okok növelik, hanem az iskola általános működését is veszélyeztetik (Gyurkó & Virág 2009).

Szülők/család:

Merni kell beszélni, kérdezni róla otthon. A bizalom kulcsfontosságú ebben az esetben, továbbá a szociális kapcsolatok, mert akkor van, akihez forduljunk. „Már ők is ott üldögéltek esténként a tűznél, és történeteket meséltek. Így adták át a tapasztalataikat a törzs többi tagjának, így sajátította el a következő generáció is a túléléshez szükséges tudást” (Orvos, 2018:137).

Csak hogy itt lehet falba ütközni. A kamaszkor a digitális fejlődés nyomására hatalmas változást mutat az elmúlt 20 évben. Míg az iparosodás előtt, a mezőgazdasági társadalomban a gyermek a munkaerőt jelentették, nem élhette ki a kamaszkorát. Az ipari társadalomban jelent meg az "életút", amikor már fontossá vált a tanulás, a képzés, és a kereső munkára való felkészülés. Manapság a serdülők körében a legfontosabb, hogy az egyén minél "menőbb" legyen: sok ismerőse legyen Facebook-on, legyenek álmotázásokról feltöltött képek az Instagram-on, napi bejegyzések Snapchat-en. Ezeket mind azért csinálja, hogy jobban be tudjon illeszkedni a társadalomba, de ha

a fiatal nem tud beilleszkedni saját környezetében, családjában, iskolájában, akkor könnyen egy olyan csoporthoz szegülhet, amelyekkel nem biztos, hogy szót is ért velük, de az a csoport számára a valahová tartozás élményét nyújtja. Azonban ebben a csoportban a tagok nem igazi társak, nem hallgatják meg a személy érzéseit, véleményeit, és könnyen normaszegővé válik, az azelőtt szabályokat betartó kamasz (Kollár & Szabó, 2004).

Azonban a szülőnek nem szabad átlépni egy bizonyos határt, hiszen határ nemcsak a család és a külvilág között van, hanem a családtagok között is. Vannak úgynevezett diffúz, elmosódott határok, amikben a szülők, a gyermek minden lépését figyelik, Viber csoportokat készítenek, és ott írogatnak egymásnak, hogy éppen mi történik velük (Orvos, 2018).

Minden család egy miniatűr társadalom, és a szülők igen fontos szerepet töltenek be a kamaszok életében. Azonban míg kisgyermekkorban, ahogy Feldmár András fogalmaz: "A szülők tulajdonképpen hipnotizálják gyermekeiket", addig kamaszkorban elkezdnek leválni a szülőktől, hiszen amit gyermekkorba még tanult, addig kamaszkorban elindul a saját útján, hogy új tapasztalatokat gyűjtsenek. (Orvos, 2018: 225).

Figula és munkatársai tanulmányt (2010) végeztek, hogy a szülői bánásmód hatása mennyire befolyásolja az iskolai erőszakkal kapcsolatban előforduló magatartásmintákat, miszerint azok a lányok, akik kevés anyai gondoskodásban részesülnek, az iskolai erőszak esetén inkább válnak támadóvá, áldozattá, vagy csatlakozóvá, mint azok a lányok, akik több anyai gondoskodásban részesülnek. Azok a fiúk, akik kevés anyai gondoskodásban részesültek, az iskolai erőszakban nagyobb valószínűséggel válnak áldozattá, vagy kevésbé avatkoznak be, mint azok a fiúk, akik a sok anyai gondoskodásban részesülnek.

Hogyan mutatkozik, ha baj van?

Ha gyerekkorban a szülők nem teremtik meg megfelelő körülményt ahhoz, hogy a gyerekek kommunikáljanak velük, akkor utána már elveszíthetik a hozzájuk vezető utat. Kisgyermekként még nyitottak a kommunikációra, serdülőkorban azonban már zárnak. Ha kisgyermekkorban biztonságos talajt építenek a szülők, akkor később (ha még konfliktusban is van a szülőkkel) a kamasz mindig tudja, hogy hozzájuk fordulhat, ha baj van.

A család és az iskolai erőszak kialakulásában befolyásolja. A zaklató fiatalok a családi erőszak nagy mértékbe befolyásolja. Azok a fiatal személyek, akik közvetlen áldozataik voltak gyermekbántalmazásnak, nagyobb valószínűséggel számolnak, hogy különböző erőszakban vettek részt, mint azok a fiatalok, akik nem volt részük ebben a bánásmódban (Thornberry, 1994).

Annak ellenére, hogy a fiatalok elfordulnak szüleiktől "Szállj le rólam anya", "Ez az én életem"-hangoznak el egy fiatal szájából- és a szülők úgy érzik, hogy a gyermekétől fényévnyi távolságra vannak, nem tudnak szót érteni velük, és reménytelennek tűnik az, hogy kisebb dolgokban egyetértsenek. Fontos az önbecsülés növelése a gyerekekben, bizalommal merjen fordulni segítségért barmikor, bárkihez.

Ezt a krízishelyzeteket a szülő és a kamasz is ugyanúgy át kell vészelje. Az ember társas lény, közösségben élünk, és ugyanúgy szüksége van egymásra a szülőnek és a gyermeknek is egyaránt, annak ellenére, hogy a serdülő nem mutatja ki ennek az érdeklődését.

A kamasz gyermekkel való beszélgetés, közös programok, támogatás, szabadság adása, humorérzék, példamutatás, de ugyanakkor a korlátok mellett kell nevelni a fiatal felnőttet. Ekkor a bizalom fennmarad a gyerek-szülő kapcsolatban. Fontos, hogy a szülők legyenek érzelmi paraméterei a gyerekeknek, észre kell venni azokat a jeleket, amelyek a problémára utalnak, hogy ne legyen túl késő ez. Ha zaklatást bagatelizáljuk, a gyerekről tudjuk, hogy ő majd meg tudja oldani egyedül, megvédi magát. Ennek hosszú távú következménye lehetnek, az áldozat társas kapcsolatai meggyengülnek, nehezen tud őszinte és intim kapcsolatot létesíteni.

Az áldozatot általában azért hallgatnak, mert nem bíznak abban, hogy szüleik meg tudják majd őt védeni, félnek, hogy panaszkodással helyzetük meg rosszabbá válik. Ezért nagyon fontos figyelni a gyerekekre. Bármilyen korú, ugyanúgy kell cselekedni. Ha lehet látni rajta, hogy szorong, türelmetlen, impulzív, akkor érdemes beszélgetni vele. Vagy ha megváltozik a viselkedése, szokásai, teljesítménye, tapintatosan érdemes szóra bírni, vajon ennek mi állhat a hátterében. Ha kiderül, hogy bántalmazták, akkor kétségtelenül ki kell állni mellette, de nem szabad kétségbeesni, sajnálkozni. Át kell beszélni vele, hogy hogyan tudná ezt megoldani. Pedagógustól is lehet segítséget kérni. Szükség esetén érdemes igénybe venni a pszichológus segítségét.

Társadalom:

Sajnos a társadalmi környezetben ellentmondásos üzenetek érkeznek, de fontos, hogy legyünk figyelmesek mi történik a közvetlen környezetben. A passzív szemlélődő szereplőit ki kell emelni, és aktív cselekvővé tenni. A cyberbullying kapcsán fontos, hogy a társadalomnak legyen egy megfelelő digitális műveltségre, hogy lehessen érteni, hogy a gyerekek milyen felületeket használnak, mire képesek a különböző alkalmazások (Messenger). A szociális felelősség is kulcsfontosságú, hogy lehessen alkalmazkodni, aktualizálni magunkat a társas viszonyokhoz, és

hogy közösségként szervezzünk különböző programokat, amelyekkel a fiatalok, gyerekeket közel lehet vinni egymáshoz.

Mi van a bullying hátterében?

Ahhoz, hogy meg lehessen érteni, hogy miért van zaklatás egy iskolában, ahhoz vizsgálni azt, hogy mi zajlik otthon.

A bántalmazó azokat a saját fájdalmaikat tükrözik vissza, amelyek a környezetükből erednek. Azt tükrözik vissza, ami bennük van. Ezek a diákok nagyon mérgesek és nincs más mód csak, úgy tudják ezt visszatükrözni, hogy más gyerekeket bántanak. Ezt a viselkedést ők is tanulják. A bántalmazó is szenved. Ez a gyermek, akinek sokszor mondják otthon, hogy „nem eléggé jó”. Az állandó negatív visszajelzések miatt nem tud feltöltődni, mivel ő csak rossz, nem kap pozitív üzenetet, ezért már magában is úgy van elkönyvelve, hogy ő rossz. Ezt a rosszasságot vetíti ki az áldozatra. Ennek értelmében úgy is lehet értelmezni, hogy a bántalmazó részéről ez egy segítségkérés. A bántalmazó elszakad a saját jóságától. Azzal, hogy Ők bántatnak másokat, az az üzenet számukra, hogy Ők rosszak, és Ők ezt ki kell a rosszasságot vetítsék valaki másra (Margitics és mtsai., 2019).

Az áldozat részéről ezt a bántást üzenetként értelmezik önmagukról, hogy nem vagyok elég jó. És ezeknek a kívülről érkezett üzenetnek mélyebb hatásait fogják érzékelni. Az zaklató nem fog olyan áldozatot választani, akinek otthon erősen támogatást kapott önmagáról, mert ezek a személyek nem fogják tolerálni a bántalmazást.

Ilyenkor a bántalmazónak vissza kell vonulnia és egy más, labilisabb gyerek fog áldozatául választani. Ezért nagyon fontos hogy milyen körülmények vannak otthon. Ha otthon a szülő saját rossz dolgaik kivetítik a gyerekeikre (szorongás, hiányosság) akkor önbecsülése nem fog fejlődni. Inkább azzal kell felruházni a gyerekeket, hogy ők igenis jók, tökéletesek, és egészségesek. A bántalmazók azt hiszik, hogy nincs más út csak a bántalmazás, csak így tudnak fennmaradni a világba. Azonban hogyha megtapasztalják a feltétel nélküli szeretetet, elfogadást, akkor újraértelmezik a problémát és lehetőségük van rá, hogy átalakítsák az életüket.

Mit lehet tenni?

Prevenációs lehetőségek rövid bemutatása

Az prevenációs programokat fontos elkülöníteni, ha iskolai, vagy cyberbullying-ról van szó. Iskolai zaklatás prevenációjakor a legjobb lenne, ha minél kisebb osztályoktól kezdve lehessen felépíteni egy bullying megelőző programot az egész iskola szinten. Erre azért lenne szükség, hogy

minél fiatalabb korban meg kéne tanítani a diákokat, hogy tudatosítsák, értsék meg, hogy mi a teendő, valamint az önbecsülésen, és az iskolai közösség összekovácsolása is fontos (a gyerekek azt lássák, hogy mindenki van érték, ezt különböző osztálytevékenységeken keresztül lehet elérni, de úgy, hogy mindenki megszólalhasson, nemcsak a nagyszájú gyerekek kerüljenek előtérbe, hanem a csendesebb gyerekek is).

Empátiás készségek fejlesztése, érzelmek felismerésének a kérdésköre, vagy a kicsiknél, hogy ezeket hogyan tudják verbalizálni. Nemcsak felismerjék az érzelmet, hanem el is tudják mondani.

„A pozitív iskolai kultúra olyan, amelyben a tanárok és a diákok törődnek egymással, támogatják egymást, közősek az értékeik, normáik, céljaik; úgy érzik, odatartoznak; együttesen befolyásolják a csoportdöntéseket. Az iskolában és az osztályban törődnek a közösséggel, támogatják a proszociális viselkedést” (Barr, 2007, id. Buda 2010:107).

Az áldozat mellé állás az egyik legfontosabb, mert akármennyire is úgy gondoljuk, hogy ez egy kicsi fájdalom, ezt nem szabad bagaterezálni, hanem mindig azt kell közvetíteni, hogy értjük, ami történt vele, és segítünk.

A resztoratív igazságszolgáltatásnak a célja, hogy közösen helyreállítsuk, problémamegoldásra fókuszáljunk, aminek az lenne a lényege, hogy az áldozat, az agresszor, a kívülállók, a pedagógus, akár a szülők együtt vegyen részt a probléma megoldásában, ahol az a cél, hogy az áldozat fájdalma el legyen ismerve, de az is hogy a környezet megértse, hogy mi történik.

A legfontosabb, hogy a bullying elutasításra kerüljön.

Fontos szemügyre venni az adott rendszer sajátosságait, egy olyan módszert lemásolni, ami máshol működött az nem biztos, hogy célravezető.

Amit talán elsőként meg kellett volna említsek, az a bullying útörűjeként, a már sokszor említett Dan Olweus nevéhez fűződik, amelyik egy komplex prevenció program. Csak azért nem ezt mutatom be ezt először, mivel Norvégiában működik (2001 óta alkalmazzák a norvég iskolákban). Ez a program az egész iskolára kiterjedő, amely hangsúlyozza a tanárok felelősségét, az iskola pozitív légkörét és a tanulók szociális szférájának fejlesztését.

2. táblázat: Olweus Bullying Prevention Program (OBPP) (idézi Vajda, 1999 in Dóczi, 2016)

Iskolai szint	Az osztály szintje	Az egyén szintje
Fokozott ellenőrzés a szünetekben	Szabályok kialakítása a kegyetlenkedés ellen; meghatározás, jutalmak, szankciók	Komoly beszélgetés a támadókkal és áldozatokkal
Vonzó játszóhelyek	Rendszeres osztályfőnöki órák	Komoly megbeszélések az érintett gyerekek szüleivel
Segélyhívási lehetőség	Dolor sit amet tulda fulda	A „közömbös” diákok segítése
igula diam. Aliquam in turpis sit	Kooperatív tanulás	Tanácsok a szülőknek (írott formában)
Pedagóguscsoportok tevékenysége az iskolai klíma javítása érdekében	Szülők-tanárok és diákok közös találkozási	Vitacsoportok a támadók és áldozatok szülei között
Szülői vita- és beszélgető csoportok	Kellemes közös tevékenységek	Iskolaváltás
	Drámajátékok	
	Szépirodalom	

A program arra törekszik, hogy az egész iskolai életre kiterjedjen. Egyéni szinten a tanuló leginkább direkt módon dolgozik, társas kapcsolatokat is bevonva (pl. áldozat-zaklatóbeszélgetés). Az osztály szintjén indirekt tevékenység folyik, de itt is részt vesznek a szülők. Az iskolai szinten pedig az egész intézményt bevonja, pedagógusokat, társas környezet kialakítását.

Kutatási terv

Témaválasztás

Hogy miért éppen iskolai erőszak? Személyes történet miatt. Általános iskolában egyszerre voltam zaklató és zaklatott is. Abban az időben rettenetesen pattanásos és túlsúlyos voltam, emiatt rengeteg bántást kaptam az osztálytársi közösség néhány tagjától. Miután lefogytam pedig pont azért cikiztek, hogy miért fogtam le. A mi volt osztályközösségünkben a hierarchiát az határozta meg, hogy mennyire tudta bántani a másikat, így én is zaklattam, nem olyan mennyiségben, mint az a néhány osztálytársam, akik a piramis legtetetjén voltak, de ez lényegtelen, mert sérülést okoztam, mint magamban, mint akit bántottam, csak hogy ezt mai szemmel nézni elítélem és sajnálom ezt a tevékenységet.

Célcsoport

A kutatás célcsoportjaként a középiskolai (9-12. osztály) ifjúság. A kutatásom fő célja, hogy feltárja az iskolai erőszak kapcsolatát középiskolás tanulók depresszió, illetve inszomnia szintjével. A felmérés során külön vizsgáljuk az iskolai erőszak résztvevőit: az áldozatot, a támadót, az agresszív áldozatot és a szemlélőket, figyelembe véve az életkori és a nembeli eltéréseket.

Nem csak egyetemi hallhatóként, hanem fiatalként is fontosnak érzem, hogy felhívjam a figyelmet, ismertessen a jelenséget, valamint valamilyen mennyiségben a bullying problémamegoldásában részt vegyek, különböző iskolai előadásokat tartsak, hogy ismertessem a témát, valamint megoldási lehetőségeket adjak a diákoknak. Legyen szó fiatal, vagy felnőtt emberekről, a legjobb meggyőződésem szerint az iskolai erőszak elleni fellépésben.

Ezt az alattomos és kegyetlen bullying-ot kell megakadályozni, előadásokat tartani ebben a témában, hogy ne rombolja a közösséget, hanem építse, ezért ez feladata mindenkinek, fiatalnak, idősnek, tanárnak, szülőnek.

Kutatás célja

A kutatás célja az iskolai erőszak és a depresszió és az inszomnia milyen kapcsolatban állnak az iskolai erőszakkal kimutatott egyes magatartásmintákkal (áldozat, támadó, agresszív áldozat, szemlélő).

Meggyőződésem szerint, ha már mesélhetővé válnak a bullying esetek, akkor ott már el is indult megoldás útján, valamint nem szabad bagatellizálni ezt a jelenséget, hanem akkor és ott fel kell lépni az iskolai erőszak ellen. Azt gondoljuk, hogy ha azt az „egy” személy bántja, az nem tesz

ki semmit, azonban mint ahogy a közmondás mondja: sok kicsi sokra megy, annak az egy személynek azért mégse mindegy, hogy kap-e valamilyen támogatást, problémamegoldást társaitól, vagy elutasítást, rá nem figyelést kap.

Alapfeltevés, hogy nagyon sok iskolában az ebből kifolyó tragédiák után se beszélnek erről, mert nincs erre megfelelő óra, vagy nincs erre keret. Ezért a sok hiányzó vagy meg nem szervezett beszélgetés negatívan hat a fiatalok bullying kezelési készségeiknek a kifejlődésében.

A kutatás eredményeképpen egy átfogó képet kapunk arról a kérdésről milyen mértékben van a középiskolás diákok körében iskolai erőszak.

Mintaválasztás

Hólabda módszerrel (a célcsoport csak néhány tagját keressem fel, és megkérem őket, hogy továbbítsák, pl. ismerőseiket bevonva, hogy minél több orvos és asszisztens ki tudja tölteni).

A kapott adatokat az IBM SPSS Statistics 26 statisztikai program alapján történt a feldolgozás. Használatra kerültek a keresztábrázlat, Khi négyzet próba, Egymintás T-próba. Az eredményeket akkor tekintettük szignifikánsnak, ha a $P < 0,05$ volt.

Kutatási módszerek, eszközök

A kutatás gerincét egy online és papír alapú kérdőíves felmérés tarja, amelyet az illető célcsoportban végzünk el, a véletlenszerű kiválasztás módszerével. Anonim kérdőív nagyobb őszinteséggel biztosítanak. Fontos többféle módszert alkalmazni a kutatásban, mert így el lehet kerülni a különböző torzításokat, mivel lehet, hogy a kitöltő egy elvárt szerepet jelöl be. A diákoknak összeállított kérdőívsomag három kérdőívből állt:

1. Kérdőív az iskolai zaklatás-erőszak jelenségének feltárására (Figula, 2008): 23 itemből álló kérdőív. Az 1-16 kérdések az áldozatra viselkedésére vonatkoznak, a 17 („Ha a társaim között erőszakot tapasztalok, megpróbálom kibékíteni őket!”), 18-as („A tanárok beavatkoznak, ha a diákok között erőszakos akciók zajlanak!”) kérdések a kívülállókra, a békítés és a tanári beavatkozásra kérdez rá. A 19-23 kérdések pedig a támadó viselkedésére kérdez rá.
2. Az Athén Inszomnia Skála (Soldatos, 2000): egy 8 kérdésből álló skála, amelyben 5 kérdés az éjszakai tüneteket mér fel, 3 kérdés pedig a nappali tüneteket méri fel. Maximum 24 pont érhető el, 10 pontnál szignifikáns inszomniáról beszélünk. 8 kérdést tartalmaz, például: „Vannak-e alvással kapcsolatos problémái, amelyek az elmúlt hónap során hetente 3 alkalommal előfordultak?”, „Problémát okoz az elalvás? Az éjszakai felébredés? A túl

korai ébredés? Az alvás teljes időtartama?” (0: nem okoz problémát, 1: enyhe problémát okoz, 2: jelentős problémát okoz, 3: súlyos problémát okoz).

3. Kopácsi László: 11 kérdéses Depresszió Önértékelő Kérdőív

Hipotézisek

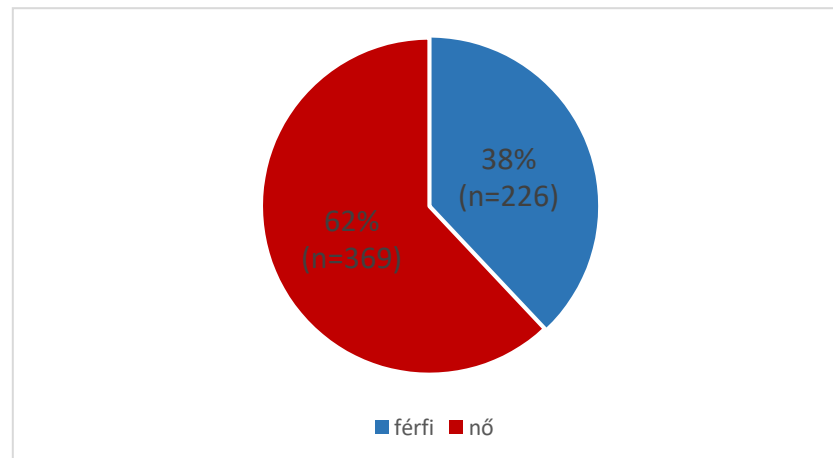
1. Feltételezem, hogy összefüggés van az áldozatok traumatizáltsága (bántalmazás gyakorisága), mértéke valamint az áldozatok depresszió és inszomnia szintje között.
2. Feltételezem, hogy a felmért tanulók közül több diák érzi magát áldozatnak, mint támadónak (Figula, 2004).
3. Feltételezem, hogy az áldozatnál nagyobb arányban fordul elő a depresszió és az inszomnia, mint a zaklató magatartásnál.
4. Feltételezem, hogy az életkor előrehaladtával az áldozatok aránya csökken, a támadóé pedig növekszik (Olweus, 1999).
5. Feltételezem, hogy a fiúk nagyobb arányban válnak agresszorrá, mint a lányok (Nagy és mtsai., 2012).
6. Feltételezem, hogy az agresszoroknak a bántás után nincs büntudata (Korte, 1999).

Eredmények

Minta

A vizsgálatban 595 középiskolás tanuló vett részt (369 lány, 226 fiú).

2. ábra: A válaszadók neme

A kérdőív standardizálása különböző osztályok csoportjainak megfelelően történt. A standardizálás során a következő csoportokat vizsgáltam:

- 9 osztály: 75 tanuló
- 10 osztály: 209 tanuló
- 11 osztály: 159 tanuló
- 12 osztály: 152 tanuló

A tanulók életkori átlaga 16,9 év.

Az eredményeket egy négyrétegű strukturális modell felállításával, négy tiszta típusú csoportot lesz elkülönítve (áldozat támadó, agresszív áldozat, szemlélő). A tisztán áldozat és a tisztán támadó szerep megnevezése nem igényel külön értelmezést. Azok a diákok, akik zaklatva vannak, Ők az áldozat csoportjába tartoznak, ugyanakkor azok a személyek, akik mindezt cselekszik, bántanak, ezeket a személyeket nevezzük támadónak. Agresszív áldozat csoportjába tartoznak azok a diákok, akik mind az áldozatot és mind a támadó szerepet bejelölték. Negyedik csoportba tartoznak a szemlélők vagy kívülállók, akik se az áldozat és se a támadó csoportba vannak, ők a szemtanúk

3. táblázat: Az iskolai erőszak csoportjainak típusai

Csoportok megnevezése	Megosztás	
	Fő	%
Áldozat	198	
Támadó	99	12,87
Agresszív áldozat		
Szemlélő	86	
Összesen:	595	100,0

Az első hipotézisemben korrelációt használtam. Összefüggést mutat a bántalmazás gyakorisága és mértéke valamint az áldozatok depresszió ($p < 0.01$, $r = 0.265$) és inszomnia ($p < 0.01$, $r = 0.269$) szintje között, vagyis minél több pontot ért el az áldozat, annál inkább depressziósabb és inszomniásabb. A depresszió és az inszomnia között biztos, de gyenge pozitív kapcsolat van.

A második Figula Erika (2004) vizsgálatából kiindulva vizsgáltam meg. Kutatásomban úgy értékeltem az áldozat eredményét, hogy aki legalább 1 pontot ért el az már áldozatnak tekintettem. A kitöltők szubjektív megítélése alapján 198 középiskolás érzi magát áldozatnak, 384 személy, az összminta 64,5%-a egyáltalán nem érzi magát áldozatnak.

4. táblázat: Az áldozat (bal oldalt) és támadó (jobb oldal) pontszámai a vizsgált mintában

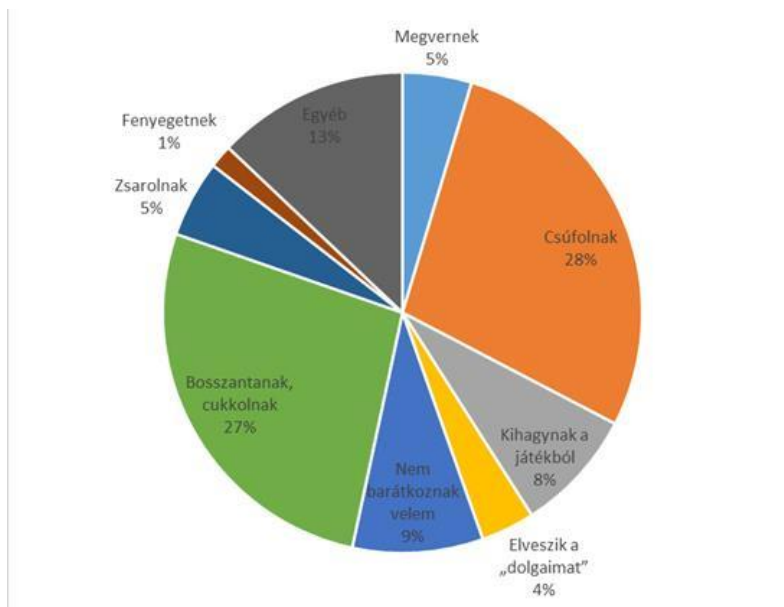
Pontszám	Gyakoriság	%	Pontszám	Gyakoriság	%
0	384	64.5	0	42	7.1
1	59	9.9	1	33	5.5
2	31	5.2	2	132	22.2
3	49	8.2	3	168	28.2
4	22	3.7	4	106	17.8
5	14	2.4	5	54	9.1
6	8	1.3	6	24	4.0
7	4	0.7	7	7	1.2
8	4	0.7	8	14	2.4
9	3	0.5	9	3	0.5
10	4	0.7	10	5	0.8
			11	2	0.3
			13	1	0.2

A harmadik hipotézis igazolására Korrelációt alkalmaztam. Nem igazolódott be, fordított eredményt kaptam. Egyirányú szignifikancia jött ki, erős pozitív kapcsolat van ($p < 0.03$, $r = 0.086$). Vagyis az életkorral együtt nő a bántalmazások (áldozatok) száma. Az agresszió szempontjából, azonban nincs szignifikáns összefüggés az életkor és az agresszió gyakorisága között ($p < 0.53$, $r = 0.026$).

Az áldozatot legtöbbször csúfolkodással ($N = 54$) bántják, ez után a legtöbbet bejelölt válasz a bosszantással és a cukkolással ($N = 52$). További válaszokat adtak meg a diákok egy 9. lány ezt válaszolta: „Nyilvánosan kibeszélnek, kinevetnek, pletykálnak rólam”, 10. lány „olyasmit

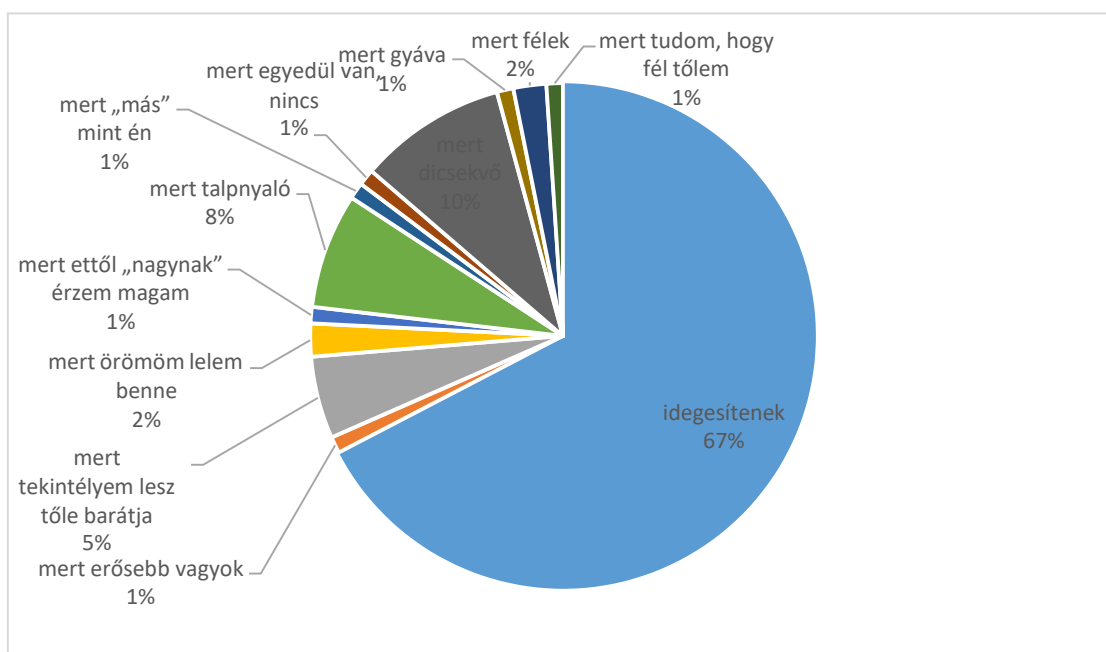
mondanak, ami nem esik jól” 10 fiú „Egy kicsit háttérbe szorítanak”. Az 595 középiskolás diákból érzik magukat áldozatnak. A bántás helyszínét tekintve a legtöbben vannak bántva. 11 lány ezt válaszolta: „Bármikor, de főképp kiránduláson és tornaórán”.

3. ábra: A bántás módja az áldozat szempontjából

Az agresszor felől, hogy miért bántják az áldozatot a legtöbbet bejelölt válasz az idegesítés volt. Egyéb válaszokat jelelöltek be a diákok, mint például „Csak viccből idegesítem őket” (12. lány).

4. ábra: Az agresszor, hogy miért bántja az áldozatot

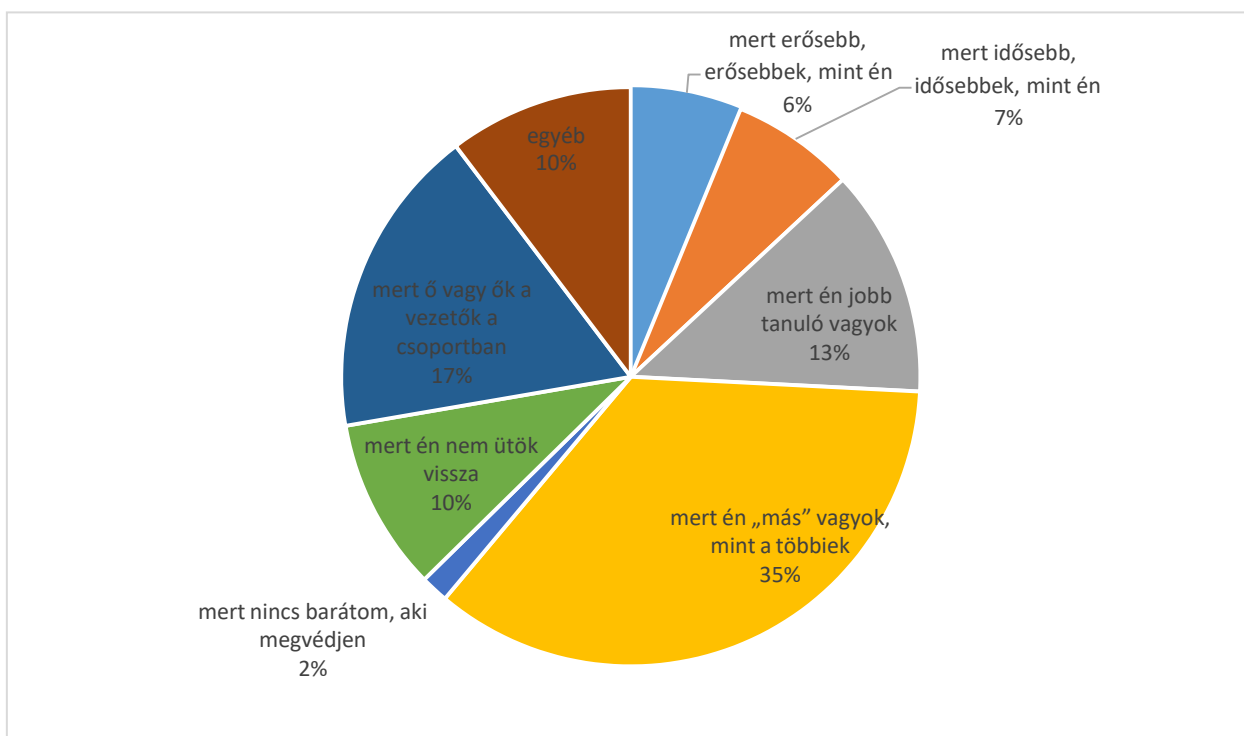
A negyedik hipotézisemet Dan Olweus (1999) könyvészetéből kiindulva vizsgáltam meg, miszerint azt írja, hogy „az életkor előrehaladtával, és - következésképp - kevesebben mondják, hogy iskolai zaklatás áldozatai voltak”. A két mintás T-próba alapján megállapítható, nem találtam szignifikáns különbséget a fiúk és a lányok között ($p < 0.16$), de a lányok esetében ($m=1.12$) magasabb, mint a fiúknál. A 11. osztályos tanulók körében szignifikancia közeli értéket kaptam ($p < 0.06$), ebben az esetben is a lányoknál magasabb ($m=1.29$), mint a fiúknál ($m=0.67$).

A diákok szerint, ha bánt valaki valakit, a 205 diák szerint azért teszik, mert az a személy más, mint a többiek.

A válaszadók által beírt feleletek közül a következőket írták:

- „Szerintem az iskolai bántalmazások oka lehet a másság és ennek az elfogadása, lehet az irigység, pl. ha valaki jó tanuló előfordulhat, hogy e miatt bántalmazzák, vagy adódhat családi háttérből például a 2 megfelelő, bántalmazó, agresszív nevelésből, emiatt a gyerek is agresszív, "bántalmazóvá" válhat” (10. lány).
- „Mert menőnek érzik magukat” (10. fiú).
- „Mert valami történt saját életükbe” (9. lány).

5. táblázat: A kitöltők szerint, hogy miért bántják az áldozat

A tanárok bántására a válaszadók közül 39 diák bántalmazza a tanárokat.

A diákok által beírt feleletek közül a következőket írták:

- „Mert sosem próbálják meghallgatni a diákokat” (10. fiú).
- „Nem igazságosak velem” (9. fiú).
- „Mert nem adnak igazat és bunkók” (11. lány).
- “Mert megszégyenítnék” (10. fiú).

A ötödik hipotézisemet Nagy Ildikó és mtsai, kutatásából (2012) kiindulva vizsgáltam meg, mivel a következőt találták: „A fiúk inkább a zaklató vagy a zaklató áldozatok szerepében voltak jelen, míg a lányok az áldozatok és a szemlélők között képviseltek magas arányt.” A T-próba alkalmazása után, az én kutatásomban szignifikáns különbséget találtam ($p < 0.01$) a két nem között, valamint a fiúk esetében magasabb volt annak az átlaga, hogy agresszorrá válnak ($m=3.50$), a lányokhoz viszonyítva ($m=3.07$). 10 fiú véleménye szerint „Sokkal több bántalmazás van, mint amennyit látunk”.

A hatodik hipotézisemet Korte kutatási (1999) eredményei alapján kiindulva vizsgáltam meg, miszerint azt írja: „általánosságban véve a támadók... és büntudatot sem éreznek”. Az én kutatásomban pont ellenkezőleg található. A támadók a bántás után 70 diáknak büntudata van.

Összefoglalás

Kutatásomban tehát az iskolai erőszak kapcsolatát vizsgáltam a középiskolás tanulók depresszió, illetve inszomnia szintjével. Fontosnak tartom a téma további fejlesztését, nemcsak a középiskolások diákokra nézve, hanem általánosságban az iskola klíma és a tanárok függvényében is, mivel úgy érzem, hogy Romániában kevés figyelmet kapnak a diákok pszichoszociális fejlődését befolyásoló jelenség. Egyrészt érdekes lenne egy kutatást végezni, hogy a tanárok mennyire vannak tudatában az osztályban lévő erőszakos cselekedeteket. Egyrészt érdekes lenne, mert napjainkban nagyon sokat lehet hallani, hogy a tanárok nagyon jól ismerik az osztályaikat, másfelől, mert kevesebb kutatás született eddig, mint az iskolai zaklatásról. A kitöltő személyek lehetőséget kaptak arra, hogy bármi, ami eszükbe jutott, míg a kérdőívet kitöltötték, hozzá szeretne-e fűzni valamit. Az alábbiakban néhány választ idézek:

- „Az iskolánkban mindig a hátrányosabb helyzetű gyerekeket bántják, vagy a betegeket, amihez nincs joguk!”
- „Én az egyik osztálytársamra gondoltam, aki mindig az embereket kifigurázza, rosszat kíván nekik, legrosszabb esetben elküldi melegebb éghajlatra. Persze, ezt nem mondja el

nekik, viszont nekem ezeket mondja, és engem nagyon lehúz ezekkel a dolgokkal, mert én az ellenségemnek sem kívánnék olyat, amit ő kíván másoknak. Nagyon sokszor kijavít engem, vagy megkommentál, viszont én nem fűzök hozzá semmit...”

- „Az zavar, hogy sokan csak úgy bántanak másokat, mert miért is ne... Ha azt látják, hogy magad alatt vagy kinéznek és beléd rúgnak többször.”
- „A kérdőívet olvasva, a saját kutatásom jutott eszembe, és annak kérdései, válaszai, hiszen ezzel a témával kapcsolatban kutattam én is. Elgondolkodtató, hogy miért bántanak a diákok más személyeket, mikor lényegében 1 nagyobb különbség köztük, és mindannyian ugyan olyanok vagyunk. Legtöbbször egy csoport kipécéz egy személyt, kiről azt gondolják, hogy valamivel gyengébb, másabb, mint ők, és ezen ok által bántják, gondolva sem arra, hogy ezzel mennyi sérülést tudnak okozni az adott személynek, és hogy milyen súlyos következményekkel jár az.. Sajnos, napjainkban egyre gyakrabban történik bántalmazás, mely okai legtöbbször nevetségesek, gyerekesek.”
- „Az én esetemben nem került erre sor, viszont tudom, hogy ebben az országban van bőven gyerek, akiket az osztálytársai bántalmaznak valamilyen módon. Nem tudnak kiállni magukért mivel félnek, hogy mi történhet, és ez elfajulhat addig, hogy senkinek sem szólj mivel fél. Fontos az, ha nem is egy, de több fel2ttel/tanárral beszélni a gyerekeknek, ha bántalmazták”
- „Azok, akik bántanak mást ritkán veszik észre maguk és szerintem ritka lesz az aki fel meri vállalni.”

Olvasva ezeket, az iskolai erőszak megelőzése és felismerése mindannyiunk közös feladata. Segítsünk a körülöttünk lévőknek!

Menő kiállni egymásért!

Felhasznált irodalom:

1. Brassai L. & Pikó, B. (2005). Szerhasználat és családi tényezők vizsgálata középiskolásoknál. *Addiktológia*: 7-28.
2. Buda L. (2005). A körön kívüli gyermekek, avagy pszichoterror az iskolában? Hogyan tovább. 3, 26–28.
3. Karl E. D. (2001). Pszichoterror (Mobbing) az iskolában. Budapest: Akkor Kiadó Kft.
4. Buda M. (2010). Közérzet és zaklatás az iskolában. Habilitációs értekezés, Debreceni Egyetem. Kézirat.
5. Buda M. (2015). Online Kutatás- Értelmezési kísérlet hazai és nemzetközi kontextusban. https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/buda_mariann_online_kutatas_ertelm_ezesi_kiserlet_hazai_es_nemzetkozi_kontextusban.pdf Letöltve: 2022. 04. 12.
6. Buda M., Kőszeghy A., Szirmai E. (2008). Iskolai zaklatás- Az ismeretlen ismerős. *Education*. 373-386.
7. Buda M. & Péter Sz. Sz. (2015). A kreatív klíma. Új irány az iskolai klíma és a konfliktuskezelés kutatásában. *Iskolakultúra*. 25: 9.
8. Cosma A. & Baban, A. (2013). The associations between bullying behaviors and health outcomes among Romanian school children. *Cognition, Brain, Behavior*. 17, 263-276.
9. Csányi V. (1995). Az emberi természet (pp. 677-693). Akadémiai Kiadó. Budapest.
10. Dan O. (1978). Aggression in the schools: Bullies and whipping boys. *Hemisphere* (Wiley) Washington.
11. Dan O. (1992). Victimization among schoolchildren: Intervention and prevention. In George Wilson Albee, L. A. Bond, T. V. C. Monsey. *Improving children's lives: Global perspectives on prevention*, 279–295.
12. Dan O. (1994). Bullying at School. *Springer Link*, 97-130.
13. Dan O. (1995). Gewalt in der Schule. Was Lehrer und Eltern wissen sollten- und tun können. Göttingen: Has Huber Verlag.
14. Dan O. (1999). Az iskolai zaklatás. *Educatio*. 8 (4), 717–737.
15. Dóczy V. G. (2016). Az iskolai erőszak és zaklatás megelőzésére és visszaszorítására irányuló beavatkozási programok metaelemzése. *Neveléstudomány*. ELTE. 67-79.
16. Eleanor M. (1986). Social groupings in childhood: Their relationship to prosocial and antisocial behavior in boys and girls. In D. Olweus, J. Block & M. Radke-Yarrow (Eds). *Development of Antisocial and Prosocial Behavior: Research, Theories, and Issues*. San Diego, *Academic Press*. 263-284.
17. Émile D. (1982). Az öngyilkosság. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
18. Figula E. (2004). Az iskolai erőszak-zaklatás jelenségének feltárása, a tanulók érintettségének, szerepviselkedésének elemzése egy vizsgálat tükrében. *Alkalmazott Pszichológia*. 4: 19-35.
19. Figula E. (2019). Az iskolai erőszak. Jellemzői és családi szocializációs háttértényezői. Budapest: Tudatosság Könyvek Kiadó.

20. Figula E., Margitics F., Pauwlik Zs. (2015). Az iskolai erőszak során előforduló magatartásminták háttértényezői egy kutatássorozat tükrében. *Tanulmányok*. 324-333
21. Figula E., Margitics F., Pauwlik Zs., Szatmári Á. (2011). Iskolai erőszak: az áldozat-, támadó- és provokatíváldozat-magatartásminta családszocializációs háttértényezői. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*. 12 (1): 47-72.
22. Gyurkó Sz. & Virág Gy. (2009). Az iskolai erőszak megítélésének különbségei és hasonlóságai a gyermekvédelmi és az oktatási intézményrendszerben. Kutatási zárótanulmány.
23. Harris S.& Petrie G. (2002). A study of bullying in the middle school. *NASSP Bulletin*. 86(633). 42-53.
24. Jármí É. (2008). Bullying-iskolai zaklatás. Jegyzet. *ELTE PPK*, Budapest.
25. Kollár K., Szabó É. (2004). A perpubertás és a serdülőkor fejlődési sajátosságai. Budapest: Osiris kiadó.
26. Korte J. (1999). Faustrecht auf dem Schulhof. Über den Umgang mit aggressiven Verhalten in der Schule. Weinheim. Basel: *Beltz Verlag*.
27. Kovács É., Balog P., Mészáro, E., Kopp M. (2013). Married, cohabiting, and divorced marital status and mental health. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 14 (3): 205-230.
28. Kovács R. R. & Tatai Cs. (2016). Az Y és a Z generációk számítógép- és internet használati szokásai, az elektronikus zaklatás jelensége.
29. Lázár Cs. (2021). A zaklatás csak iskolai szintű összefogással fékezhető meg – Mi szükséges a törvényi kereten és a gyakorlati útmutatókon túl? *Magiszter*, 19 (1): 90-106.
30. Margitics F., Figula E., Pauwlik Zs., Szatmári Á. (2010). A szülői bánásmód hatása az iskolai erőszakkal kapcsolatban előforduló magatartásmintákra. *Magyar Pedagógia*. 110 (3): 211–238.
31. Margitics F., Pauwlik Zs., Figula E. (2019). Érzelem, attitűd, megküzdés és iskolai erőszak. *Élmény'94 Bt*, Nyíregyháza. 71-93.
32. Nagy I., Körmendi A., Pataky N. (2012). A zaklatás és az osztályléghő kapcsolata. *Magyar Pedagógia*. 112 (3): 129-148.
33. Orvos T. N. 2018. Örökölt sors - Családi sebek és a gyógyulás útjai. Budapest: Kulcslyuk Kiadó.
34. Smith P. K. (2000). Bullying and harassment in schools and the rights of children. *Children and Society*. 14: 294–303.
35. Statisztika, <https://www.statista.com/statistics/1092217/bullying-in-europe/> Letöltés: 2022.04.12.
36. Thornberry T. P. (1994). Violent families and youth violence. *Department of Justice*. Washington.
37. Tomşa R., Jenaro C., Campbell M., Neacşua D. (2013). Student's Experiences with Traditional Bullying and Cyberbullying: Findings from a Romanian Sample. *Science Direkt. Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 78: 586-590.

38. Várnai D.& Fliegauf G. (2005). Az iskolai bántalmazás és összefüggései. *Fejlesztő pedagógia*, 16 (5-6): 73–77.
39. Várnai D., Zsíros E., Németh Á. (2016). A kortársbántalmazás (bullying) mint népegészségügyi probléma. *Agora Egészségfejlesztés*. 57 (4).